

ЎЗБЕК ТИЛИДА ТИББИЙ БИРЛИКЛАРНИНГ ЛИНГВОМАДАНИЙ ХУСУСИЯТЛАРИ

Наврузова Муяссар Гайбуллаевна

БухДУ. Бошланғич таълим методикаси кафедраси ўқитувчиси

Калит сўзлар: мулоқот маданияти, тиббиёт деонтологияси, тиббий этика, психотерапия, тиббий таълим.

Ключевые слова: культуры коммуникации, медицинская этика, психотерапия, медицинское образование.

Key words : *culture of communication, medical deontology, medical ethics, psychotherapy, medical education*

Аннотация: *Ушбу мақола шифокорнинг мулоқот маданияти, тиббиёт деонтологияси, шифокор билан бемор ўртасидаги муносабат, шифокор билан беморнинг яқинлари ўртасидаги муносабат, шифокорнинг ҳамкасблари билан муносабати, тиббий этика, психотерапиянинг шифокор фаолиятидаги ўрни, тиббиёт соҳаси тилининг лингвомаданий аспекти, эвфемизациянинг лингвомаданий нутқ натижаси эканлиги масалалари тадқиқига бағишланган.*

Аннотация : *Данная статья посвящена изучению культуры общения врача, медицинской деонтологии, взаимоотношений врача с пациентом, взаимоотношений врача с родственники пациентом, медицинской этики, роли психотерапии в работе врача, лингвокультурологического аспекта медицинского языка, эвфемизма.*

Annotation: *This article is devoted to the study of physician's communication manner, medical deontology, doctor-patient relationship, the relationship of doctor with the relatives of patient, medical ethics, the role of psychotherapy in physician's work, linguocultural aspect of medical language, the linguocultural speech result of euphemism.*

МАВЗУНИНГ ДОЛЗАРБЛИГИ

Жаҳон тилшунослигида халқ тили ҳамиша адабий тилни бойитувчи асосий ички манба сифатида қаралган. Унинг таркибида тиббий бирликларнинг ҳам алоҳида ўрни бор. Инсоният азалдан касаллик турлари, уларнинг халқона муолажасини аниқлаб, белги-хусусиятларига кўра атаб келган. Баъзан уларни номлашда табу ва эвфемизмларга риоя қилган. Натижада ҳар бир халқ тилида тиббий бирликларнинг муайян тизими шаклланиб, қадимий кўринишлари фольклор асарлари тилида сақланиб қолганлиги кузатилади. Уларни ўрганиш эса тил тарихида этнолингвистика, лингвофольклористика, диалектология, лингвокультурология ассоциациялашувини очиш учун аҳамият касб этади.

Жаҳон тилшунослигида фольклор лексикологияси, диалектологияси ва кроссмаданий лингвофольклористикаси соҳаси тобора ривожланиб бормоқда. Фольклор тили ва унда қўлланувчи сўзларнинг изоҳли луғатини тузишга эътибор

оширилмоқда. Шу сирада ўзбек фольклори тилида учрайдиган тиббий бирликларнинг архаик, тарихий ҳамда замонавий, гендер табиатли турларини далиллаш, лексик-семантик жиҳатдан таснифлаш, морфологик структурасини кузатиш, луғатлаштириш тамойилларини аниқлаш, этнолингвистик ва лингвопоэтик ифода хусусиятларини ойдинлаштириш долзарб масалалардан ҳисобланади.

Мустақиллик йилларида ўзбек фольклори намуналарини тилшунослик нуқтаи назаридан тадқиқ қилиш орқали халқ тилининг тараққиёт хусусиятларини очишга қизиқиш ортди. Бу қизиқиш фольклор тилида ифодаланиб келаётган тиббий бирликлар билан ҳам боғлиқ. Уларнинг халқ тилидаги ўрни, шеваларда турлича учраши, этнолингвистик ва этнофольклористик асослари, лингвофольклористик ва фольклор матнларидаги лингвомаданий ҳамда лингвопоэтик ифода хусусиятларини аниқлаш ечимини кутаётган долзарб вазифалар қаторига киради. Зеро, “Илмни, тарбияни тўғри қилсак, ҳамма соҳаларни малакали мутахассислар ўзлари ривожлантиради”.⁴⁴ Шундай экан, юқорида кўтарилган муаммо ечими фольклор тили лексикологиясининг ўзига хос хусусиятларини ойдинлаштириш имконини бериши жиҳатидан аҳамиятга эга.

Бугунги кун ўзбек тилшунослигида тил маданиятига алоҳида эътибор қаратилмоқда ва лингвистиканинг лингвокультурология сатҳи тараққий этмоқда. Зеро, мазкур йўналишнинг асосий объекти маданият ва тил алоқадорлигини, уларнинг ўзаро боғланиши, ўзаро таъсирини бир бутун тизимли яхлитлик сифатида турли касб эгалари доирасида ўрганишдан иборат. Мазкур мақолада шифокорлар нутқида қўлланиладиган лингвомаданий унсурлардан фойдаланишнинг айрим масалалари ҳақида баҳс юритамиз. Ўзбек тилшунослигида тиббиёт ходимлари нутқи махсус тадқиқот мавзуси предмети бўлмаган. Рус, турк, инглиз тилидаги тиббий нутқни эвфемизация – нутқни юмшатишнинг лисоний воситаларини ҳар томонлама таҳлил қилишга бағишланган монографик тадқиқотларнинг мавжудлиги жаҳон тилшунослигида тиббий нутқ эвфемизацияси масаласининг аҳамиятлилик даражасини, ўзбек тилшунослигида ҳам шундай тадқиқот яратиш мавзунинг долзарблигини белгилайди.

МАҚСАД ВА ВАЗИФА:

Тадқиқотда шифокор билан бемор алоқасини ўрнатишда сўз муҳим аҳамият касб этиб, муваффақиятли даволашга ёрдам берадиган восита сифатида талқин қилинади. Шифокор иш жараёнида лингвомаданий унсурлардан оқилона фойдалана олишини, қолиплаган сўз сифатида эвфемизациянинг тиббиёт терминологиясини бойитишдаги ролини ўрганиш, тиббиёт билан боғлиқ шифокор нутқи эвфемикасини тадқиқ қилиш мақсад ва вазифа қилиб қўйилган.

УСУЛЛАР:

⁴⁴ Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Ўзбекистон Миллий университетида олий таълим ва илмий-тадқиқот муассасалари раҳбарлари, академиклар, олимлар, ёш тадқиқотчилар билан учрашувидаги нутқидан. – Халқ сўзи, 2019 йил, 26 май.

Тадқиқотда қўйилган мақсадга қуйидаги усулларни бажариш асосида эришилади: тиббиётга доир маданий нутқнинг функционал тавсифини бериш – тиббиётга доир нашр қилинган даврий нашр материалларидан сўзларни юмшатиш учун ишлатилган эвфемик қирраларини топиш, тиббий нутқда сўзларни юмшатиш воситаларини аниқлаш ҳамда уларни маъновий гуруҳларга ажратиш, тиббий эвфемизмлар луғати учун материаллар йиғиш.

НАТИЖАЛАР ВА МУЛОҲАЗА:

Шифокорлик – лингвоактив касб. Тиббиёт соҳаси тилининг лингвомаданий аспекти тиббиёт деонтологияси, психотерапия, тиббий этика масалалари билан чамбарчас боғлиқ бўлганлиги сабабли қуйида шу омилларнинг тиббиёт амалиётдаги аҳамиятига тўхталамиз.

Тиббиёт деонтологияси – тиббиёт ходимларининг касбга алоқадор этикаси, дори-дармон, умуман, давонинг таъсирини оширишга қаратилган хулқ-атвор таомиллари. Деонтология, яъни кишининг хулқи, одоби ҳақидаги тушунча XIV асрнинг бошларида инглиз файласуфи ва иқтисодчиси И.Бентам томонидан муомалага киритилган. Тиббиёт деонтологиясига оид маълумотлар узоқ тарихга эга бўлиб, кенг фалсафий мазмун касб этади. Деонтология шифокор билан бемор ўртасидаги муносабат (1); шифокор билан беморнинг яқинлари ўртасидаги муносабат (2); шифокорнинг ҳамкасблари билан муносабати (3) каби бир неча йўналишдан иборат. Тиббиёт деонтологиясига мувофиқ, тиббиёт ходими беморга алоҳида эътибор бериши, унинг соғлигини тиклаш, азобини енгиллатиш учун бутун билимини сарфлаши, беморга унинг соғлиғи ҳақидаги фақат фойда келтира оладиган маълумотларни айтиши, беморнинг шифокор билан сирдош бўлишига эришмоғи зарур. Беморнинг касаллиги ҳақида унинг иштирокида ҳамкасблари билан сўзлашиш ярамайди. Тиббиёт деонтологиясининг тиббий амалиётга тўғри жорий қилиниши, шифокорнинг онги, савияси, маданияти, дунёқараши, билими ва қайси жамиятда яшаётганлиги билан боғлиқ равишда амал қиладиган жараён. Кишилиқ жамиятининг турли даврларида деонтологик муносабатлар турлича кечган, у замон талабига мос равишда ўзгариб борган[1]. Кўриниб турибдики, даволаш амалиётида деонтологиянинг муҳим фактори – нутқий омил етакчи ўринни эгаллайди, шифокор нутқи бемор психологик ҳолатини бошқаришнинг асосий воситаси саналади.

Қадимда табиблардан, кейинчалик шифокорлардан маданиятли, хушмуо-мала, соддадил ва камтар бўлиш талаб қилинган. Алишер Навоий ҳазратлари табиб ҳақида фикр юритар экан, шундай дейдилар: “Табиб ўз фанининг моҳир билимдони бўлиши, беморларга меҳр-шафкат билан муомала қилиши, асл тиб илмига табиати келишмоғи, донишмандлар сўзига риоя қилиб, уларга эргашмоғи, мулойимсўз, бемор кўнглини кўтарувчи, андишали, хушфеъл бўлмоғи керак. Табиб агар ўз касбига моҳир бўлса-ю, аммо ўзи бадфеъл, бепарво, қўполсўз бўлса, беморни ҳар қанча муолажа қилганда ҳам барибир унинг мижозидида ўзгариш пайдо қилолмайди”. Абу Али Ибн Сино табибнинг касални даволашдаги уч таянч қуроли: сўз, гиёҳ, тиф

орасидан сўзни биринчи ўринга қўйган ҳолда, шифокорнинг кўзи бургутники каби ўткир, қўллари қизнинг қўллари каби нозик, юраги шерникидек довурак ва ақли илон каби бўлишини эътироф этганлиги диққатга сазовордир[2].

Тиббий этика (юнонча *одат, характер*) умумий этика меъёрининг бир қисми сифатида шифокорнинг ахлоқий мезонлари, унинг хатти-ҳаракатлари, ахлоқий меъёри мажмуини, профессионал бурч ва ҳурмат, виждон ва қадр-қиммат туйғусини ўз ичига олади. Тиббий этика тиббиёт ходимининг кундалик ҳаёти, фаолиятида, унинг маданияти, жисмоний ва ахлоқий поклик каби муайян ҳаракатлар стандартини қамраб олади. Умуман олганда, тиббий этика шифокор ички дунёсининг кўзгуси саналади[12]. Нутқий этикет масаласи билан шуғулланган таниқли мутахассис Н.И.Формановскаянинг фикрича, нутқий этикет – нутқий хулқ-атвори тартибга солувчи қоидалар, суҳбатдошнинг алоқани танланган тоналликда ўрнатиш, тутиб туриш ва узиш учун жамият томонидан қабул қилинган ва буюрилган мулоқотнинг миллий ўзига хос, стереотип, барқарор формулалари эканлигини ёш авлодга, умуман, сўзлашувчиларнинг барчасига етказиш зарур[5]. Юқоридаги фикрлардан келиб чиқадики, ҳар бир шахс, касбидан қатъи назар, нутқий этика – мулоқот маданиятини эгаллаб олмоғи зарур. Зеро, барча муносабатларда кишининг инсонлараро мулоқот жараёни жуда муҳим социо-психологик аҳамият касб этади.

Психотерапия – беморни даволаш мақсадида қулай шарт-шароит яратиш, чиройли сўз, хушмуомалалик билан уларнинг онгига руҳий таъсир этиш. Психотерапиянинг рационал, тушунтириш, ишонтириш (сергаклик ва гипноз ҳолатларида), ўз-ўзини ишонтириш (аутоген машқ) ва бошқа хиллари бор[7]. Психотерапияда шифокор нутқи, сўзлаш маданияти, беморга сўз воситасида ижобий таъсир этиш кўникмасининг шаклланганлиги шифокор муваффақияти гаровидир.

Шифокор касаллик ва жароҳатнинг олдини олиш (профилактика), уни аниқлаш, ташхис қўйиш (диагностика) ва даволаш (терапия) билан шуғулланади. Бунга тиббий билими, шифокорлик маҳоратини доимий такомиллаштириш йўли билангина эришиб бориши мумкин. Бу эса бир қатор фундаментал, умумий врачлик ва махсус фанларни ўрганиш, бемор билан бевосита мулоқотда бўлиш тажрибасини эгаллаш, унинг ички эҳтиёжлари ва дарддан азият чекишини билишдек муҳим жараёнлар билан боғлиқ[9]. Шундай экан, беморнинг умиди шифокордан, бетоб ётган киши шифокорга даволаниш жараёнида тез-тез мурожаат қилади, шифокор касаллик сабабларни суриштиради, чунки ҳеч қандай касаллик ўз-ўзидан келиб чиқмайди. Шундай пайтда шифокор бемор билан шундай муносабатда бўлмоғи зарурки, унинг муолажасини қабул қилаётган киши у ҳақда фақат яхши фикрда бўлсин. Буюк табиб Абу Али ибн Сино таъбири билан айтганда, шифокор беморнинг дўсти, устози ва ёрдамчиси бўлиши лозим. Шифокорнинг инсонпарварлик фазилати бемор билан муносабатда асосий ўрин эгаллайди. А.Чехов: “Шифокорлик касби – жасорат. У фидокорлик, қалб тозалиги ва эзгу ниятлар улўглигини талаб қилади. Ҳар ким ҳам бунга қодир эмас”, таниқли профессор Н.Эльштейн: “Тингламоқ ва эшита билмоқ ҳам даволаш”, – деб

ёзганда шуни назарда тутган. Врач анамнез (касалликнинг келиб чиқиш тарихи) йиғиш маданиятини ўзлаштирган бўлиши жуда муҳим. Бемор касаллиги бўйича сўраб-суриштириш, ўрганиш – ижодий жараён, чунки диагностика усуллари орасида анамнез ўзининг қулай ҳамда самарали эканлигини исботлаган[11]. Бундай вазият шифокордан бемор билан мулоқот нутқ юмшоқлиги, вазиятни бошқара олиш, салбий жараёни беморга етказишда эҳтиёткорлик, воқеликни яшириш лозим бўлганда касалликни ўз номи билан эмас, беморга оғир ботмайдиган ифода билан аташни – эвфемизацияни тақозо этади.

Беморнинг қўлига тиббий атамалар қўлланилган, тасвирлар акс этган рентген суратлари, тегишли бланкадаги меъёрий кўрсаткичлар, умуман, хаста кишини қўрқитадиган лаборатория текшируви натижаларини бериб бўлмайди. Шифокорлик этика ва деонтологияси принципларини унутмаган ҳолда касаллик диагностикасида касаллик турига қараб беморга унинг касаллиги ташхиси тўғрисида хабар беришнинг ўзига хос меъёрий томонлари бор. Бу жуда ҳам нозик ва мураккаб психологик масала. Одатда, бу беморнинг руҳиятини инобатга олиб, индивидуал тарзда ҳал қилинади. Буюк юнон табиби Гиппократ: “Беморни меҳр-муҳаббат ва ақлли таскин бериш йўли билан ўраб ол, бироқ, асосийси, унга нима хавф туғдираётган бўлса, ўшандан уни хабарсиз қолдир”, – деган. Олдинги мақолада эвфемизмларнинг функционал турларидан бири сифатида Л.А.Булаховскийнинг фикрига таяниб, “қўрқинчли предмет ва ҳодисанинг номини яшириш ва алмаштириш” мақсадида қўлланиладиган эвфемизмлар турини ажратган эдик. Беморни касаллик диагностикасидан хабардор қилиш жараёни шифокор нутқида мана шундай эвфемизмларни қўллашни талаб этади.

Оғир кечувчи, тузатиб бўлмайдиган касалликларда беморнинг яқинларини соғайиб кетиши мумкинлигига тўлиқ ишонтириш керак эмас, лекин уларни касалликнинг ремиссияси(касаллик аломатларининг вақтинча заифлашуви)га эришишда беморга ёрдам учун шифокор тиббиётда барчага баравар имкониятлардан фойдаланаётганлигини билдириши зарур. Шундай пайтда ҳам, Н.С.Арапова айтганидек, моҳиятнинг аслини яшириш мақсадида қўлланувчи эвфемизмдан фойдаланиш мақсадга мувофиқ бўлади. Буюк файласуф Гомер бежизга: “Битта шифокорнинг моҳирлиги кўпчилик жангчи (аскар)ларга арзийди”, – деб ёзмаган. Беморнинг маънавий дунёсига кириш учун хушмуомалалик, инсонийлик, хайрихоҳлик, кўтаринкилик мижозга ижобий таъсир кўрсатади, унда ўз касаллигига тўғри қарашни шакллан-тиришга, йўқотилган руҳий мувозанатни тиклашга ёрдам беради.

Ўзбек тилшунослигида тиббиёт ходимлари нутқи махсус тадқиқот мавзуси предмети бўлмаган. Рус, турк, инглиз тилидаги тиббий нутқни эвфемизация – нутқни юмшатишнинг лисоний воситаларини ҳар томонлама таҳлил қилишга бағишланган монографик тадқиқотларнинг мавжудлиги жаҳон тилшунослигида тиббий нутқ эвфемизацияси масаласининг аҳамиятлилик даражасини, ўзбек тилшунослигида ҳам

шундай тадқиқот яратиш долзарблигини белгилайди. Бундай тадқиқотлар тиббий таълим мазмунини бойитиш, тиббиёт таълимида ўқув материали сифатида ишлатилиши билан аҳамиятли.

Шифокорлик жуда инсонпарвар касб, унинг меҳнати – инсон саломатлиги, оила бахти, тинчлик-хотиржамликни таъминловчи омил. Аммо унинг муваффақияти фақат профессионал маҳоратига эмас, балки бемор, унинг яқинлари, ҳамкасблари билан мулоқот маданияти, этик-эстетик хислатлари, зоҳирий, ботиний маданиятига ҳам боғлиқ бўлади. Шифокорнинг ташқи кўриниши (дазмолланмаган халат, кир кўйлак, қалпоқча, шимлар, ифлос кўл ёки парваришланмаган тирноқлар, ўта ёрқин косметика, ўстирилган соч-соқол, кариоз тиш, ўткир духи ва одеколон, хунук мимика), ички маданияти (маданиятсиз мулоқот, пала-партиш, бетартиб, ёқимсиз нутқ) беморда салбий, итарувчи туйғу пайдо қилмаслиги лозим. Зоҳирий ва ботиний маданий савия яхлит бир бутунликни ташкил этиб, шахсий фазилатни кўрсатиб туради. Терапия фани асосчиси М.Я.Мудров шифокор маданияти ҳақида ўзининг қатор маърузаларида батафсил тўхталади, тиббиёт олий ва ўрта махсус ўқув юртларида шифокор маданияти ҳақида алоҳида фан – деонтология фани ўқитилади. Мулоқот маданияти масаласи янги муаммо эмас. Испан ёзувчиси, файласуф Грасиан Балтасар: “Ақл ва дид учун маданият жуда муҳим. Ким нозик ҳис этса, ўша гўзалликка кўпроқ интилади” – деб ёзган. Бугунги кунда ҳам инсоннинг ички маданияти унинг хатти-ҳаракати, иш фаолияти билан ўлчанади.

Шифокор – бемор, шифокор – талаба муносабатида бир қатор ечилмаган саволлар бор. Умумназарий муаммолардан ташқари нозик хусусий ҳолат масалалар ҳам пайдо бўладики, улар бўйича амалий таклиф, маслаҳатлар бериш орқали муаммога йўл топиш мумкин бўлади. Буюк француз ёзувчиси, математик Б.Паскал ва замондошимиз академик А.Ф.Билибиннинг бу борадаги фикрларини қиёслаймиз. Блез Паскал “Ўйлар”да: “Ҳамма нарсага ўргатиш мумкин, фақат одоблиликка эмас; одамлар ўқимишлилик эмас, кўпроқ одоблилик билан – яъни уларга махсус таълим берилмаган фазилат билан назарга тушишга интилишади[3]” – деб ёзган. А.Ф.Билибин эса: “Талабалар таҳсилида барча ҳаракат билимга, касбий методика маҳоратга қаратилади, аммо инсонлараро муносабатлар, хусусан, мижоз (пациент) билан мулоқот маданияти эътибордан четда қолади. Шифокор ҳаёт йўлида инсонлар билан муомала-мулоқот масаласи – энг муҳим фан. Бизнинг олий таълим муассасаларимизда шундай фанлар ўқитиладими? Ҳа, тиббий адабиётларда ҳам бу соҳада бўшлиқ мавжуд. Клиник фаолиятнинг муҳим ва ҳал қилувчи фактори тадқиқ методикаси (касаллик келиб чиқиши, кечиши ва тарихи) эмас, балки шифокорнинг шахсий инсоний маданиятидир. Фақат шахсий-маданий фазилатларнинг юксалиши шифокор продукцияси хусусиятининг ўсишишга олиб келади”[3], –деб таъкидлайди. Иккала олим ҳам мулоқот маданияти таълимининг шифокор касбий маҳорати шаклланишида ўта муҳим омил эканлигини уқтирган. Мулоқот маданиятини эгаллаш бир жойда муқим турадиган жараён эмас, бу прогрессив жараён. Агар бу фазилат

тарбияланиб борилса, шифокор шундай иқтидорнинг юксак чўққисига – донишмандликка эриша олади.

ХУЛОСА СИФАТИДА ШУНИ АЙТИШ ЖОИЗКИ:

Сўз – шифокор билан бемор алоқасини ўрнатишда муҳим аҳамият касб этадиган, муваффақиятли даволашга ёрдам берадиган восита. Нутқ маданияти эса – шифокор умумқасбий маҳоратининг зарурий шартларидан бири. Шифокорлик – лингвоактив касб бўлганлиги сабабли тиббиёт соҳаси тилининг лингвомаданий аспекти тиббиёт деонтологияси, психотерапия, тиббий этика билан чамбарчас боғлиқ. Тиббиёт деонтологияси шифокор билан бемор ўртасидаги муносабат (1); шифокор билан беморнинг яқинлари ўртасидаги муносабат (2); шифокорнинг ҳамкасблари билан муносабати (3) каби бир неча йўналишдан иборат бўлиб, даволаш амалиётида деонтологиянинг муҳим фактори – нутқий омил етакчи ўринни эгаллайди, шифокор нутқи бемор психологик ҳолатини бошқаришнинг асосий воситаси саналади.

Тиббий этика умумий этика меъёрининг бир қисми сифатида шифокорнинг ахлоқий мезонлари, унинг хатти-ҳаракатлари, ахлоқий меъёри мажмуини, профессионал бурч ва ҳурмат, виждон ва қадр-қиммат туйғусини ўз ичига олади. Психотерапия – беморни даволаш мақсадида қулай шарт-шароит яратиш, чиройли сўз, хушмуомалалик билан уларнинг онгига руҳий таъсир этиш. Психотерапияда шифокор нутқи, сўзлаш маданияти, беморга сўз воситасида ижобий таъсир этиш кўникмасининг шаклланганлиги шифокор муваффақияти гаровидир.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Fayzullayev M. B., Sadullayeva M. G., Fayzulloyev O. M. НАЦИОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНЫЕ ЦЕННОСТИ ВОСТОКА В БАСНЯХ МУХАММАДА ШАРИФА ГУЛЬХАНИ //Theoretical & Applied Science. – 2020. – №. 2. – С. 528-532.

2. Садуллоева М. Г., Ражабова С., Холова Г. Т. ЯЗЫК И РЕЧЬ В ПРЕПОДАВАНИИ РУССКОГО ЯЗЫКА В ШКОЛЕ //СОВРЕМЕННЫЕ НАУЧНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ, ДОСТИЖЕНИЯ И ИННОВАЦИИ. – 2021. – С. 218-220.

3. Gaybullaevna, N. M. (2021). LINGUCULTUROLOGICAL PROPERTIES OF MEDICAL UNITS OF UZBEK LANGUAGE. Journal of Contemporary Issues in Business & Government, 27(4).

4. Gaybullaevna, N. M. (2021). Fundamentals of medical termsformation in uzbek language. Middle European Scientific Bulletin, 12, 488-491.

5. Navruzova, M. G. (2021). Lexical-semantic features of some medical linguistic units. Scientific reports of Bukhara State University, 5(2), 135-142.

6. Gaybullaevna, N. M. Etymology of Uzbek Medical Terms. JournalNX, 7(06), 169-171.

7. Navrozova, M. G. (2021). XALQONA TIBBIY BIRLIKLARDA MANO KOCHISH USULLARI. Academic research in educational sciences, 2(CSPI conference 1), 1487-1491.

8. Кодирова С. А. Жанровые особенности " зарбулмасала" //современная наука: актуальные вопросы, достижения и инновации. – 2021. – С. 97-99.
9. Kodirova S. A. IDEOLOGICAL AND ARTISTIC FEATURES OF «ZARBULMASAL» //Theoretical & Applied Science. – 2020. – №. 10. – С. 318-320.
10. Abdurakhimovna K. S. Idealistic Study of Proverbs //International Journal on Integrated Education. – Т. 3. – №. 11. – С. 201-202.
11. Kodirova S. A. Idealistic study of proverbs in "zarbulmasal" of gulkhani //Scientific reports of Bukhara State University. – 2021. – Т. 5. – №. 1. – С. 170-179.
12. Saodat K. ANCIENT PROVERBS //European Scholar Journal (ESJ) ISSN. – С. 2660-5562.
13. Abdurakhimovna K. S., Dilchiroy A. Ancient Proverbs //European Scholar Journal. – 2021. – Т. 2. – №. 4. – С. 95-99.
14. Farahani, M. TRANSLATION, THE BASICS: A Book Review Written by: Juliane House, Published by Routledge. New York: USA, 2018, Pp. 1-210.
15. Laziz, Q. (2022, March). BOSHLANGICH SINIF MATEMATIKASIDA MIQDOR TUSHUNCHASINI ORGATISH: DOI: 10.53885/edinres. 2021.43. 38.112 Qayimov Laziz, Maktabgacha va boshlang'ich ta'lim fakulteti dispetcheri. In *Научно-практическая конференция*.
16. Қодирова С., Одилова М. ҚАДИМИЙ МАҚОЛЛАР ТАСНИФИ //Scientific progress. – 2021. – Т. 2. – №. 6. – С. 1036-1040.
17. Abdurahimovna Q. S. "ZARBULMASAL"–MAQSADNI MAJOZ YOLI BILAN IFODALASHGA QARATILGAN NIHOYAT //БАРҚАРОРЛИК ВА ЕТАКЧИ ТАДҚИҚОТЛАР ОНЛАЙН ИЛМИЙ ЖУРНАЛИ. – 2022. – Т. 2. – №. 4. – С. 363-365.
18. Abdurakhimovna K. S. Poetics of Proverbs //EUROPEAN JOURNAL OF INNOVATION IN NONFORMAL EDUCATION. – 2022. – Т. 2. – №. 2. – С. 303-307.
19. Abdurakhimovna K. S. Main Subject way of" Zarbulmasal" //EUROPEAN JOURNAL OF INNOVATION IN NONFORMAL EDUCATION. – 2022. – Т. 2. – №. 2. – С. 286-290.
20. N.Y. Ubaydullaevna. Ethnic expressions of uzbek folk names. Asian Journal of Multidimensional Research (AJMR) 9 (5), 316-320
21. N.Y. Ubaydullayevna. ethnolinguistic study of outerwear and underwear parts in paremas ny Ubaydullayevna. European journal of modern medicine and practice 2(4), 86-89.
22. N.Y.Ubaydullaevna. Ethnolinguistics: Emergence, Development and Theoretical Research.
23. Наврузова, М. Г. (2020). Креативность педагога-условие инновационности его профессиональной деятельности. *Вопросы науки и образования*, (11 (95)), 109-111.
24. Davronov, D. (2019). *REVISITING VALUATION METHODS OF TECH COMPANIES* (Doctoral dissertation, Central European University).

25. Davronov, D. I. (2021). Methodological Possibilities of using the Media Education System in the Educational Process. *International Journal of Culture and Modernity*, 11, 32-37.

26. Farmonova, S. (2021). Opportunities for the Development of the Communicative Culture of Future Teachers through the Design of Teaching. *International Journal of Culture and Modernity*, 11, 172-175.

27. Farmonova, S. (2019). THE TOLE OF THE PROJECT TEACHING TOOL IN DEVELOPING THE COMMUNICATIVE CULTURE OF FUTURE TEACHERS. *Scientific Bulletin of Namangan State University*, 1(6), 434-441.

28. FARMONOVA, S. M. (2020). Improvement of Professional Thinking in Future Teachers. *International Journal of Innovations in Engineering Research and Technology*, 7(05), 251-257.

29. Khamraev, A. R. (2019). Modeling Teacher's Activity in Designing Students' Creative Activities. *Eastern European Scientific Journal*, (1).

30. Hamroev, A. R. (2019). Modeling activities of teachers when designing creative activities of students. *European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences*, 2019.

31. Kamroev, A. (2019). STUDENTS' CREATIVE ACTIVITIES IN DESIGNING MOTHER TONGUE EDUCATION. *Scientific Bulletin of Namangan State University*, 1(7), 285-296.

32. Хамраев, А. (2018). Моделирование деятельности учителя при проектировании творческой деятельности учащихся. *Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи*, (2), 23-26.

33. Adizov, B. R., & Khamroev, A. R. Modeling activities of teachers when designing creative activities of students. *Ilmiy xabarnoma*, 69.

34. Ҳамроев, Р. (2014). БОШЛАНҒИЧ ТАЪЛИМНИ ИЖОДИЙ ТАШКИЛ ЭТИШ ИСТИҚБОЛЛАРИ. *ВЕСТНИК КАРАКАЛПАКСКОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО УНИВЕРСИТЕТА ИМЕНИ БЕРДАХА*, 22(1), 53-58.